

СЕКЦІЯ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ РЕІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ: МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД І УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

ASSESSING THE IMPACT OF REINTEGRATION PROCESSES ON NATIONAL SECURITY: A MULTI-DISCIPLINARY APPROACH AND MANAGEMENT DECISIONS

Реінтеграція є одним із ключових викликів сучасної України, зокрема через наслідки повномасштабної війни, які позначилися на політичній стабільності, соціальній згуртованості та економічному розвитку. У цьому контексті мультидисциплінарний підхід, що інтегрує економічні, соціальні, політичні та безпекові аспекти, дозволяє розробити ефективні стратегії реінтеграції. Дослідження має на меті оцінити вплив реінтеграційних процесів на національну безпеку України через використання мультидисциплінарного підходу, визначити ключові ризики та розробити управлінські рішення для їх мінімізації. Недостатня координація між органами влади є одним із найбільших ризиків, що ускладнює ефективну реалізацію державної політики.

Запропоновані управлінські рішення включають активізацію співпраці між рівнями влади через упровадження єдиних інформаційних платформ. Довгострокові стратегії включають стимулювання малого та середнього бізнесу шляхом надання податкових пільг і кредитів, а також розвиток економічних кластерів у регіонах, які найбільше постраждали від повномасштабної війни.

Доведено, що вплив реінтеграційних процесів на політичну сферу вимагає комплексного підходу, що враховує законодавчі ініціативи, необхідність ефективного управління децентралізацією та створення умов для політичної участі громадян реінтегрованих територій. Ці заходи повинні бути спрямовані на досягнення політичної стабільності, зміцнення демократичних інститутів та забезпечення гармонійного розвитку як реінтегрованих регіонів, так і країни загалом.

Рекомендації для впровадження включають розроблення системи моніторингу витрат на відновлення, розширення освітніх програм для адаптації населення, створення міжвідомчих платформ для синхронізації дій, а також активізацію міжнародної співпраці в залученні інвестицій. Застосування цих заходів сприятиме зміцненню національної безпеки України та забезпеченню стабільного розвитку України.

Ключові слова: реінтеграція, національна безпека, управлінські рішення, мультидисциплінарний підхід, соціальна дезінтеграція, економічна реконструкція, міжнародний досвід, звільнені території.

Reintegration is one of the key challenges of modern Ukraine, in particular due to the consequences of the full-scale war, which have affected political stability, social cohesion and economic development. In this context, a multidisciplinary approach that integrates economic, social, political, and security aspects allows for the development of effective reintegration strategies. The study aims to assess the impact of reintegration processes on Ukraine's national security through a multidisciplinary approach, identify key risks and develop management solutions to minimize them. Insufficient coordination between government agencies is one of the biggest risks that hinders the effective implementation of public policy.

The proposed management solutions include intensifying cooperation between levels of government through the introduction of common information platforms. Long-term strategies include stimulating small and medium-sized businesses by providing tax incentives and loans, as well as developing economic clusters in the regions most affected by the full-scale war.

It is proved that the impact of reintegration processes on the political sphere requires a comprehensive approach that takes into account legislative initiatives, the need for effective decentralization management and the creation of conditions for political participation of citizens of reintegrated territories. These measures should be aimed at achieving political stability, strengthening democratic institutions, and ensuring the harmonious development of both the reintegrated regions and the country as a whole.

Recommendations for implementation include developing a system for monitoring recovery costs, expanding educational programs to adapt the population, creating interagency platforms to synchronize actions, and intensifying international cooperation in attracting investment. Implementation of these measures will help strengthen Ukraine's national security and ensure the country's stable development.

Key words: Reintegration, national security, managerial decisions, multidisciplinary approach, social disintegration, economic reconstruction, international experience, liberated territories.

УДК 351.862:005.334:323.2 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.42.18>

Грубель І.М.

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування, Національний лісотехнічний університет України
ORCID ID: 0009-0007-6463-2575

Постановка проблеми. Реінтеграція постраждалих територій України є ключовим етапом у відновленні національної безпеки та стабільності в умовах тривалої повномасштабної війни та збройної боротьби за незалежність

і територіальну цілісність держави. Завдання полягає не тільки у відновленні територіальної цілісності, але й у забезпеченні соціальної єдності, політичної стабільності та економічного розвитку. У сучасних умовах однією з най-

серйозніших проблем є економічна депресія в регіонах, що постраждали від повномасштабного вторгнення, а також соціальна поляризація між різними частинами населення, яка ускладнює інтеграційні процеси.

Порівняння досвіду Німеччини, Грузії та Балканських країн є важливим для формування реалістичних стратегій реінтеграції в Україні. У Німеччині після об'єднання країни було реалізовано низку економічних та соціальних програм, спрямованих на розв'язання проблеми соціальної нерівності та економічної депресії на сході, зокрема через інвестиції в інфраструктуру та місцеві підприємства, а також через стимулювання підприємництва. У Грузії, після війни з Росією у 2008 році, велику увагу було приділено відновленню інфраструктури та державних інституцій у постраждалих регіонах, а також створенню умов для соціальної інтеграції біженців. Балканські країни, зокрема Хорватія, після війни 1990-х років акцентували увагу на відновленні національної згуртованості через культурні та освітні ініціативи, а також через поліпшення економічних умов для повернення біженців.

Ключовим аспектом є адаптація цих практик до українських реалій. Зокрема, в Україні потрібно зосередитися на відновленні економічних можливостей на деокупованих територіях, стимулюючи розвиток малого та середнього бізнесу через фінансові інструменти та інвестиції в інфраструктуру. Важливим є й подолання соціальної поляризації, що вимагатиме системної роботи з підвищення довіри до державних інститутів, а також інтеграції різних соціальних груп через освітні програми та медіаініціативи.

Реалізація таких заходів може сприяти зміцненню національної безпеки, оскільки відновлення економічної стабільності та соціальної згуртованості сприяє зменшенню внутрішніх конфліктів, підвищенню довіри до держави та забезпеченню територіальної цілісності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливість економічної реінтеграції як основи повоєнного відновлення, зокрема через відбудову інфраструктури та залучення інвестицій, підкреслює N. Tzifakis [1]. Підтримка економічної стабільності на реінтегрованих територіях знижує ризики соціальних протестів і покращує довіру до державних інститутів. Це безпосередньо зміцнює політичну та економічну стабільність країни, запобігаючи соціальним конфліктам та економічній депресії.

В аналітичному звіті А. Осипчука [2] йдеться про необхідність адаптації законодавчої бази для підтримки економічних суб'єктів у реінтегрованих регіонах, що дозволить відновити

економічну активність і гарантувати стабільність. Цей підхід прямо впливає на зміцнення політичної безпеки, адже стабільність бізнесу ускладнює виникнення екстремістських настроїв, підвищуючи легітимність уряду.

І. Медяник [3] розглядає міжнародний досвід у реінтеграції, акцентуючи на адаптації до локальних умов. Наприклад, досвід Грузії, яка успішно впровадила реінтеграційні стратегії після війни з Росією, може бути корисним, проте специфіка українського контексту потребує додаткової уваги, зокрема в аспектах культурних і соціальних розколів, які посилюються через тривалу окупацію. Це дослідження виявляє прогалини в попередніх роботах щодо необхідності врахування цієї специфіки в разі впровадження певної політики. Також, І. С. Медяник [5] аналізує правові аспекти реінтеграції, зокрема гармонізацію українського законодавства з міжнародними стандартами. Забезпечення прав людини та боротьба з корупцією є ключовими елементами для зміцнення національної безпеки. Приклад Грузії, де реінтеграція супроводжувалася змінами в правовій системі, може бути корисним для України, однак в умовах повномасштабної війни ця проблема вимагає більш комплексного підходу, який ще недостатньо висвітлений у наявних дослідженнях. У дослідженні А. М. Шаповалової [4] описано геополітичні та економічні виклики, пов'язані з реінтеграцією Криму. Авторка підкреслює, що для забезпечення стабільності та безпеки необхідно застосовувати комплексний підхід, включаючи економічні стимули та соціальні програми. Порівняно з іншими країнами, як-от Німеччина, де реінтеграція відбулася після падіння Берлінської стіни, Україна стикається з додатковими ризиками, пов'язаними з повномасштабним вторгненням з боку Росії. Цей аспект не отримав достатньої уваги в попередніх дослідженнях і потребує детальнішого аналізу в контексті національної безпеки. У свою чергу, А. М. Шаповалова у співавторстві з Ю. С. Грушецькою [7] розглядають процеси деокупації та реінтеграції Криму, аналізуючи їх вплив на соціальну та економічну стабільність регіону. Вони підкреслюють важливість підтримки місцевих громад, забезпечення доступу до соціальних послуг та створення умов для економічного розвитку як ключових чинників успішної реінтеграції.

Психологічні аспекти реінтеграції досліджує О. Караджи [8], наголошуючи на необхідності програм для соціальної адаптації військовослужбовців та їх інтегрування в мирне життя. Це важливо для запобігання соціальній дезорганізації та зміцнення національної безпеки. Такий

підхід є новим у контексті України, де багато громадян, особливо ветерани, потребують спеціальної психологічної підтримки для подолання наслідків повномасштабної війни.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний прогрес у розумінні загальних принципів реінтеграції, дослідження цих процесів не дають повної картини її впливу на всі складники національної безпеки (політичний, економічний, соціальний, військовий тощо).

Більшість досліджень зосереджені на законодавчих та правових змінах, але недостатньо уваги приділяється тому, як реінтеграція трансформує політичну культуру, сприйняття інститутів влади та довіру до них у звільнених регіонах. Політична реінтеграція часто передбачає перехід від воєнних до мирних умов, однак не завжди є зрозумілим, як налагодити ефективну комунікацію та залучення місцевих політичних еліт у загальноукраїнську політичну систему.

Більшість наукових робіт висвітлюють пердусім стратегічні питання, що стосуються ведення воєнних дій, але недостатньо уваги приділено тому, як реінтеграція впливає на формування нових військових стратегій для забезпечення територіальної цілісності та безпеки. Після завершення активних бойових дій важливо не лише зміцнити фізичну інфраструктуру, але й забезпечити безпеку на місцях, що включає питання розподілу ресурсів і стратегічних сил у регіонах, що були під загрозою. Таким чином, ці аспекти є важливими для подальшого вивчення, оскільки вони безпосередньо впливають на можливість досягнення стійкої стабільності та розвитку в реінтегрованих регіонах, а також на зміцнення національної безпеки України.

Метою дослідження є аналіз ключових аспектів впливу реінтеграційних процесів на різні сфери національної безпеки України та розроблення рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень у контексті реінтеграції територій, постраждалих від повномасштабного вторгнення. Особливу увагу приділено забезпеченню збалансованого підходу, який дозволяє врахувати потреби реінтегрованих територій, а також загальні інтереси держави в контексті зміцнення її суверенітету та стабільності.

Виклад основного матеріалу.

Реінтеграція – це багатогранний процес, що передбачає відновлення територіальної цілісності, політичної стабільності, економічної рівноваги, соціальної згуртованості та культурної єдності після воєнних дій або кризових ситуацій. У контексті України цей процес є важли-

вим для забезпечення національної безпеки та сталого розвитку. Для детального аналізу реінтеграційних процесів корисним є порівняльний підхід, що базується на системній теорії та теорії конфліктів [4].

Системна теорія, розвинута в роботах Т. Парсонса та Н. Лумана, розглядає суспільство як систему взаємопов'язаних частин, де кожен елемент виконує свою роль у загальному функціонуванні. Згідно із цією теорією, реінтеграція має бути збалансованою, враховуючи економічні, політичні, соціальні та культурні складники, і передбачає, що для досягнення стабільності важливо відновити функціонування всіх системних елементів, як-от правова система, економічні механізми, соціальні інститути, інфраструктура та культурні цінності. Із цього погляду реінтеграція є не тільки відновленням попереднього стану, а й адаптацією суспільства до нових умов, створенням можливостей для гармонійного розвитку [3].

Політична, економічна, соціальна та культурна реінтеграція є складовими частинами процесу, що має прямий вплив на стабільність і розвиток України, зокрема в умовах післявоєнної відбудови та мирного процесу. Усі аспекти реінтеграції взаємопов'язані, а їх успішна реалізація є необхідною умовою для досягнення тривалої стабільності в державі.

Політична реінтеграція – це насамперед процес повернення контролю центральної влади над реінтегрованими територіями, встановлення правопорядку, відновлення політичних інститутів та норм, що гарантують стабільність у державі. Відтворення політичної стабільності в цих регіонах вимагає не лише законодавчих змін, а й побудови довіри до державних інститутів з боку місцевих жителів, адже часто реінтегровані території мають специфічні політичні традиції, що не завжди збігаються із загальнонаціональними орієнтирами. Важливим кроком для забезпечення внутрішньої політичної стабільності є відновлення довіри громадян до політичних процесів та інститутів влади. Проблеми політичної реінтеграції можуть виникати через зростання напруги між різними політичними силами в країні, а також через труднощі у взаємодії місцевих політичних еліт із центральною владою, що може призвести до дестабілізації в суспільстві. Тому важливим є розроблення дієвих механізмів взаємодії, адаптації місцевих еліт до загальнонаціональних стандартів та комунікації, що дозволять уникнути політичних суперечок і сприятимуть стабільності.

Економічна реінтеграція вимагає відновлення економічної діяльності на повернутих терито-

ріях, створення умов для розвитку інфраструктури, реконструкції підприємств, залучення інвестицій, забезпечення стабільного економічного середовища. Проблеми економічної реінтеграції часто пов'язані з відбудовою пошкоджених або зруйнованих виробничих потужностей, необхідністю відновлення логістичних і транспортних зв'язків, а також із залученням ресурсів для розвитку місцевих економік. Це може призвести до серйозних економічних дисбалансів, особливо коли на реінтегрованих територіях існують проблеми з безробіттям або нестачею кваліфікованої робочої сили. Водночас економічна реінтеграція важлива для забезпечення стійкості місцевих економік, зменшення соціальної напруги та збільшення доходів населення. Залучення інвестицій у ці регіони може бути складним через високий рівень ризику, однак стабільне економічне середовище сприятиме відновленню і розвитку.

Соціальна реінтеграція полягає в адаптації населення реінтегрованих територій до умов мирного життя, відновленні соціальних послуг, створенні умов для рівного доступу до освіти, медичних послуг, соціальних програм. Важливим є забезпечення прав людини, соціальної рівності та справедливості в доступі до державних ресурсів. Соціальні аспекти реінтеграції включають розв'язання проблеми внутрішньо переміщених осіб, що також потребує створення відповідних механізмів допомоги та підтримки. Також варто враховувати психологічний аспект: люди, що пережили війну, часто мають психологічні травми, що можуть ускладнити процеси адаптації до нових умов життя. Соціальна інтеграція включає підтримку соціальної згуртованості, розвитку громадянських ініціатив, підвищення рівня довіри серед населення, а також активізацію соціальних процесів, спрямованих на стабільність у суспільстві.

Культурна реінтеграція має на меті відновлення культурної спадщини, пошук спільної ідентичності та зміцнення соціального зв'язку між різними регіонами країни. Вона включає не лише відтворення культурних об'єктів, але й формування нових форм взаємодії на культурному рівні, відновлення національної самоідентичності. Проблеми культурної реінтеграції часто зумовлені різницею в культурних традиціях, що можуть бути пов'язані із впливами, які території зазнавали впродовж повномасштабної війни, а також через дію зовнішніх культурних факторів. Культурна реінтеграція є важливою для зміцнення єдності нації, тому що вона дозволяє побудувати спільне уявлення про національні цінності та традиції, сприяючи залученню місцевих спільнот у загальнонаціональний процес.

Разом ці аспекти реінтеграції допомагають зміцнити стійкість і розвиток країни після завершення воєнних дій. Стабільність України залежить від того, наскільки успішно будуть реалізовані ці процеси в політичній, економічній, соціальній та культурній сферах. Успіх реінтеграції може стати основою для зміцнення національної єдності та спільної мети, забезпечення сталого розвитку в поствоєнний період і сприяння інтеграції країни в міжнародний політичний та економічний контексти. Якщо ці процеси не будуть ураховані належним чином, можуть виникнути соціальні та економічні кризи, що призведе до нестабільності та ускладнить перспективи відновлення.

Як складова частина стратегії національної безпеки, реінтеграція спрямована на створення умов, за яких повернені території не лише формально включаються до складу держави, але й стають повноцінною частиною її політичного, економічного та соціального простору. Це вимагає комплексного підходу, що включає одночасне розв'язання кількох ключових завдань: відновлення державного управління, гарантування безпеки, створення сприятливих економічних умов і подолання соціальних розбіжностей. Реінтеграція не обмежується короткостроковими заходами; це довгостроковий процес, що потребує інтеграції політичних, економічних і соціальних стратегій для створення сталого розвитку [13].

У контексті національної безпеки реінтеграція виступає інструментом для запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам. Вона дозволяє зміцнити кордони, мінімізувати ризики дестабілізації, відновити правопорядок і забезпечити захист прав громадян. Крім того, реінтеграція сприяє подоланню геополітичних викликів, оскільки демонструє міжнародній спільноті здатність держави до ефективного управління кризами, що своєю чергою підвищує її авторитет і зміцнює стратегічні позиції.

З початку 2014 року Україна активізувала зусилля щодо розроблення та впровадження законодавчих і адміністративних механізмів для реалізації державної політики з реінтеграції тимчасово окупованих територій і підтримки населення, яке постраждало від війни на сході України. Було ухвалено низку законів, зокрема Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [11], а також Закон «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» [12]. Важливу роль відіграє стратегія державної політики, яка включає соціально-економічну реінтеграцію, забезпечення безпеки, під-

тримку ВПО, а також формування механізмів міжвідомчої взаємодії.

Крім того, було створено спеціалізовані органи і посади, зокрема Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, що здійснює координацію між органами влади для забезпечення ефективної реалізації політики реінтеграції. Це свідчить про системний підхід України до розв'язання складних завдань, пов'язаних із реінтеграційними процесами, враховуючи міжнародний досвід та внутрішні виклики.

Міжнародний досвід реінтеграції демонструє різноманітність підходів і стратегій, які застосовувалися для повернення втрачених територій або інтеграції населення після конфліктів. Одним із найвідоміших прикладів є возз'єднання Німеччини після падіння Берлінського муру в 1990 році. Процес реінтеграції Східної Німеччини до складу Західної вимагав значних зусиль і ресурсів, зокрема масштабних економічних інвестицій, структурних реформ, розв'язання соціальних проблем і відновлення довіри до державних інституцій. Успіх цього процесу став можливим завдяки чіткій політичній волі, фінансовій підтримці та залученню міжнародних партнерів, а також збереженню балансу між соціальними і економічними інтересами різних груп населення [3].

Інший приклад – Балкани, де процес реінтеграції та відбудовування після конфліктів 1990-х років став надзвичайно складним і тривалим. Країни регіону, як-от Боснія і Герцеговина, проходили через значні труднощі в інтеграції етнічних і релігійних груп, відновленні економіки та забезпеченні політичної стабільності. Особливу роль відіграли міжнародні організації, зокрема ООН, ЄС і НАТО, які забезпечували миротворчі місії, сприяли демократичним реформам і надавали фінансову допомогу для реконструкції інфраструктури. Важливим уроком цього досвіду стало розуміння необхідності врахування культурної специфіки, забезпечення прав людини та створення механізмів для примирення між сторонами конфлікту.

Для України зарубіжний досвід надає важливі уроки, які можуть бути використані для планування та реалізації власної стратегії реінтеграції. По-перше, досвід Німеччини демонструє значення чіткої політичної волі та масштабних інвестицій в економіку і соціальну сферу. По-друге, приклади Балкан підкреслюють важливість миротворчих зусиль, захисту прав людини та залучення міжнародних партнерів. По-третє, досвід Грузії вказує на важливість геополітичної стратегії та ефективної комунікації з населенням. Водночас Україна

повинна враховувати власну специфіку, зокрема масштаби територій, які підлягають реінтеграції, та особливості, що впливають на загальний контекст національної безпеки.

Реінтеграційні процеси мають значний вплив на політичну сферу, оскільки вони вимагають розроблення та впровадження ефективних законодавчих ініціатив, що створюють правову основу для повернення територій і забезпечують їх повноцінну інтеграцію до загальнодержавного простору. Законодавчі заходи, необхідні для реінтеграції, включають ухвалення нормативних актів, спрямованих на врегулювання статусу реінтегрованих територій, визначення прав і обов'язків громадян, які проживають у цих регіонах, а також створення механізмів для відновлення функціонування органів державної влади. Важливим аспектом є адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів у сфері прав людини, забезпечення виборчих прав мешканців реінтегрованих територій та створення умов для їх участі в політичному житті країни.

Реінтеграційні процеси мають багатогранний вплив на економічну, соціальну, оборонну та екологічну сфери, що вимагає комплексного підходу до подолання пов'язаних із ними викликів.

Економічний вплив реінтеграційних процесів є одним із ключових аспектів, оскільки відновлення інфраструктури та залучення інвестицій є базовими умовами для повернення територій до повноцінного функціонування [6]. Руйнування, спричинені воєнними діями, призводять до значних втрат у транспортній, енергетичній, соціальній та житловій інфраструктурі. Відновлення цих об'єктів вимагає значних фінансових ресурсів, участі приватного сектору та міжнародної допомоги. Залучення інвестицій може стати драйвером економічного зростання реінтегрованих регіонів, однак цей процес потребує створення сприятливого інвестиційного клімату, прозорих умов для бізнесу та захисту прав інвесторів. Водночас реінтеграція має ризики корупції та неефективного використання ресурсів, які можуть гальмувати розвиток регіону, знижувати довіру до державних органів і створювати передумови для соціальної напруженості [1].

Економічна реінтеграція є ключовим елементом для відновлення стабільності та розвитку країни. Вона охоплює відновлення інфраструктури, залучення інвестицій, відбудову підприємств і розвиток нових економічних можливостей для громадян. Успішне економічне відновлення створює умови для підвищення рівня життя, розвитку ринку праці та соціальних стандартів.

В Україні важливими є такі аспекти, як підтримка внутрішньо переміщених осіб, адаптація до нових соціальних реалій та відновлення культурних зв'язків між різними регіонами країни. Крім того, важливо створювати механізми соціальної підтримки для людей, які постраждали від війни, зокрема через реабілітаційні програми, медичну допомогу та навчання для відновлення економічної активності.

Сучасне суспільство, яке стикається з викликами повернення військовослужбовців – учасників бойових дій до мирного життя, стоїть перед низкою складних завдань. Першочергово виникає питання, як сприяти відновленню ветеранів у психологічному та соціальному аспектах, створюючи умови для їх адаптації до мирного середовища [8]. Це включає зменшення ризику агресивної поведінки або неконтрольованих проявів військової ментальності. Також важливо захистити ветеранів від психологічного впливу мирного життя, яке може бути жорстоким і травматичним для осіб з «оголеною» психікою, які пережили бойові дії.

Соціальна реінтеграція особистості передбачає складний процес подолання десоціалізації, спрямований на повернення ветеранів до активної участі в житті суспільства. Це включає формування нових цінностей, соціальних ролей і навичок, а також переорієнтацію на позитивно спрямовані міжособистісні відносини. Реінтеграція має системний характер і потребує підтримки на національному, регіональному та місцевому рівнях з огляду на довгострокову природу таких процесів. Такий підхід є актуальним для формування національної політики підтримки ветеранів, яка здатна зміцнити віру в здатність держави піклуватися про своїх захисників і сприяти збереженню соціальної гармонії.

Оборонний аспект реінтеграції охоплює забезпечення безпеки на реінтегрованих територіях, що є основою для успішної інтеграції цих регіонів до національного простору. Це передбачає відновлення правових структур, створення ефективних систем охорони громадського порядку та боротьби з такими залишковими загрозами, як мінування або нелегальна діяльність. Особливо важливою є взаємодія з міжнародними безпековими структурами, як-от ООН, ОБСЄ та НАТО, для забезпечення підтримки в проведенні миротворчих операцій, розбудові безпеки та підвищенні рівня підготовки місцевих силових структур [16].

Міжнародна допомога, зокрема фінансова, технічна та гуманітарна, відіграє важливу роль у відновленні регіонів, забезпеченні базових

потреб населення і сприянні соціальній інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Проте для максимальної ефективності використання цих ресурсів необхідні прозоре управління та чітка координація з національними реформами. У таблиці нижче розглядаються основні можливості та перспективи, які відкриваються перед Україною в контексті реінтеграційних процесів (табл. 1).

Одним із ключових елементів такої стратегії є підхід «знизу вгору», що передбачає активне залучення місцевих громад до процесу відновлення і реінтеграції та дозволить не лише врахувати реальні потреби постраждалих регіонів, але й зміцнити соціальну згуртованість і сприяти відновленню довіри до центральних органів влади.

Можливості та перспективи реінтеграції України вимагають комплексного підходу, який об'єднує міжнародну підтримку, економічне відновлення, соціальну адаптацію та політичну стабільність. Інтеграція до ЄС та НАТО, а також використання міжнародної допомоги відкривають нові горизонти для країни, дозволяючи їй не лише відновити зруйновані території, але й зміцнити свою безпеку та посилити міжнародну співпрацю. Однак для цього необхідно забезпечити ефективне управління ресурсами та здійснити необхідні реформи на всіх рівнях управління. Рекомендації для управління реінтеграційними процесами в Україні мають бути ґрунтовані на комплексному підході, який забезпечить залучення всіх зацікавлених сторін і дозволить максимально використати потенціал реінтеграції для стабілізації та розвитку. Ще одним важливим аспектом є впровадження реінтеграційних заходів у загальні державні стратегії, що дозволяє забезпечити узгодженість дій на різних рівнях влади та оптимізувати використання бюджетних та міжнародних ресурсів. Для цього необхідно створити чітку правову базу, яка би включала механізми реалізації реінтеграційних заходів на всіх етапах відновлення. Ці стратегії повинні враховувати особливості різних регіонів і адаптувались до конкретних умов, зокрема політичних, економічних та соціальних.

Важливим складником успішної реінтеграції територій, що постраждали від війни, є гармонізація законодавства з міжнародними стандартами, зокрема у сфері прав людини, безпеки, економічного відновлення та соціальних питань. Процес гармонізації має включати адаптацію національних законів до вимог міжнародних договорів та конвенцій, які стосуються гуманітарного права, боротьби з корупцією, забезпечення прав біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також регулювання

Можливості та перспективи реінтеграції

Аспекти	Можливості та перспективи
Інтеграція до ЄС та НАТО	Інтеграція до ЄС і НАТО надає Україні доступ до політичної, економічної і безпекової підтримки, що є важливим елементом стабільності після повномасштабної війни. Це включає можливість отримати фінансування для відновлення інфраструктури, реалізації реформ, а також посилення безпеки на реінтегрованих територіях
Використання міжнародної допомоги	Міжнародна допомога може включати фінансові, технічні та гуманітарні ресурси для відновлення соціальної інфраструктури, забезпечення житлом, підтримки економічного відновлення та адаптації внутрішньо переміщених осіб. Важливим є ефективне та прозоре управління цією допомогою
Економічний розвиток та інвестиції	Поглиблена співпраця з міжнародними фінансовими інститутами та державами-партнерами дозволить залучити інвестиції у відновлення інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, а також створення нових робочих місць на реінтегрованих територіях
Соціальна стабільність та інтеграція	Відновлення соціальної довіри та інтеграція внутрішньо переміщених осіб, а також зменшення соціальних розколів, що передбачає сприяння розвитку програм адаптації та соціального захисту, надання медичних та психологічних послуг для постраждалих громадян
Відновлення інфраструктури	Реінтеграція дає можливість відновити інфраструктуру та основні соціальні об'єкти в постраждалих регіонах, забезпечити розвиток нових комунікацій і транспортних мереж, що покращить доступ до ресурсів і послуг для населення
Політична стабільність та реформи	Важливою перспективою є зміцнення політичних інститутів і проведення необхідних реформ для адаптації реінтегрованих територій до нових умов управління, що включає вдосконалення законодавства, боротьбу з корупцією, підвищення ефективності адміністративного управління

Джерело: створено автором на основі [2].

відносин між різними групами населення в поствоєнних регіонах. Важливим є створення правового механізму, який би забезпечив захист прав громадян на всіх етапах реінтеграції, а також дотримання стандартів безпеки правової держави.

Захист прав людини на реінтегрованих територіях включає не тільки юридичне забезпечення прав і свобод громадян, але й реальні механізми їх захисту та адаптації. Зокрема, це стосується прав внутрішньо переміщених осіб, повернення майна, доступу до соціальних та медичних послуг, а також забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від їхнього соціального статусу, національної чи релігійної приналежності. Реінтеграція повинна враховувати потреби всіх груп населення, в тому числі таких вразливих категорій, як жінки, діти, люди з інвалідністю, а також етнічні меншини. Для цього важливо забезпечити належне представлення інтересів цих груп у процесах прийняття рішень на місцевому і національному рівнях.

Захист прав людини має включати ефективне правоохоронне забезпечення, створення умов для забезпечення доступу до правосуддя та розв'язання суперечок, а також створення ефективних механізмів контролю за дотриманням правових норм і стандартів. Для забезпечення ефективного правозахисту необхідно підвищити рівень правової свідомо-

сті серед населення, зокрема на реінтегрованих територіях, проводити освітні кампанії з прав людини, надавати правову допомогу та підтримку особам, які постраждали від наслідків повномасштабної війни.

Загалом, гармонізація законодавства з міжнародними стандартами та забезпечення захисту прав людини є основою для стабільності та розвитку реінтегрованих територій, що забезпечить не тільки правову та соціальну справедливість, але й стане важливим етапом у відновленні довіри населення до державних інститутів та досягненні сталого миру в державі.

Висновки. Висновки з дослідження реінтеграційних процесів в Україні підтверджують ключову роль підходу «знизу вгору» в забезпеченні успішного відновлення і зміцнення стабільності держави. Цей підхід, що акцентує увагу на залученні громад, місцевих ініціатив і прямих комунікаціях між населенням і владою, є найбільш ефективним у контексті реінтеграції, оскільки враховує специфічні потреби кожної громади, знижує соціальну напругу та сприяє побудові довіри до державних інституцій. У контексті України реінтеграція має безпосередній вплив на національну безпеку, адже стабілізація постраждалих регіонів зменшує ризик відновлення воєнних дій і забезпечує цілісність держави.

Реінтеграція вимагає поєднання коротко- та

довгострокових стратегій. У короткостроковій перспективі пріоритетними є заходи з відновлення інфраструктури, зокрема доріг, енергетичних та водних мереж, що є основою для повернення населення до нормального життя. Одночасно важливо забезпечити захист прав людини, включаючи право на житло, освіту та доступ до медичних послуг. Наприклад, упровадження програм соціальної адаптації, як-от гранти на житло чи компенсації за втрачене майно, підвищує довіру населення до влади. У довгостроковій перспективі ключовими заходами є створення умов для сталого економічного зростання та інтеграція громад у загальнодержавний простір, що включає стимулювання інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу, а також підвищення рівня цифровізації в регіонах. Наприклад, розвиток інфраструктури електронного врядування сприятиме кращій комунікації між громадянами та органами влади, що є важливим аспектом соціальної згуртованості.

Практичні рекомендації для реалізації реінтеграційних процесів включають розроблення і впровадження законодавчих ініціатив для спрощення процедур повернення майна, стимулювання міжрегіонального співробітництва та створення платформ для діалогу між різними групами населення. У соціальному аспекті доцільним є проведення освітніх і культурних програм, спрямованих на зміцнення національної ідентичності, у сфері економіки – підтримка стартапів, створення індустріальних парків і залучення іноземних інвесторів через податкові пільги та гарантії безпеки.

Результати дослідження підтверджують, що комплексний підхід сприятиме сталому відновленню, соціальній гармонії та зміцненню національної безпеки України. Реалізація зазначених заходів дозволить створити стабільне та конкурентоспроможне середовище для подальшого розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Tzifakis N. Post-Conflict Economic Reconstruction. *The Princeton Encyclopedia of Self-Determination*. 2013. URL: <https://pesd.princeton.edu/node/586>
2. Осипчук А., Суслов А., Шулімов С., Усачова В., Яковлев М. Політики реінтеграції тимчасово окупованих територій України: досягнення та виклики: аналітичний звіт. *Школа політичної аналітики НАУКМА*. Київ, 2021. 50 с.
3. Медяник І. Зарубіжний досвід формування в Україні моделі реінтеграції тимчасово окупованих та анексованих територій. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2024. № 3. С. 298–305.

4. Шаповалова А. М. Перспективи та виклики реінтеграції АР КРИМ. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. Вип. 37. С. 213-221. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.37.19>

5. Медяник І. С. Теоретико-правові питання реінтеграції тимчасово окупованих та анексованих територій у вітчизняній та світовій науці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. 2023. № 79. С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.11>

6. Биченков О. Повоєнна реінтеграція економічних суб'єктів в Україні: організаційно-економічні напрямки та плани відновлення. *Підприємство та інновації*. 2024. № 32. С. 27-31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.4>

7. Грушецька Ю. С., Шаповалова А. М. Деокупація і реінтеграція Криму: перспективи та виклики. *Крим та чорноморський регіон: реконструктивний розвиток у воєнний та повоєнний період*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-398-2-19>

8. Караджи О. Психологічні чинники соціальної реінтеграції військовослужбовців в залежності від їх воєнного досвіду. *Наукові перспективи (специвипуск)*. 2024. № 5(47). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-1486-1499](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-1486-1499)

9. Онишко С., Белін В. Актуалізація і динаміка розвитку деглобалізаційних процесів та їх впливу на формування економічної політики. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2023. № 2. С. 66–80. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2022.66-80>

10. Охота Ю., Балдинюк В., Мазурков Р. Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-16>

11. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

12. Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей: Закон України від 16.09.2014 № 1680-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text>

13. Odermatt E., Jurt L. Editorial: Return Migration and Reintegration: Discourses, Policies and Practices. *sozialpolitik.ch*. 2023. No. 2/2023. URL: <https://doi.org/10.18753/2297-8224-4549>

14. Okpaku S. The challenges of post conflict reintegration in Africa. *European Psychiatry*. 2016. Vol. 33, S1. P. S401–S402. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2016.01.1449>

15. Refocusing on nature: the role of nature reintegration in environmental, mental, and societal wellbeing / R. L. Willis et al. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1351759>

16. Teferra Z. M. Return and Reintegration of Internally Displaced Persons in Post-Conflict Situations: Right Based Approach to Peacebuilding. *SSRN Electronic Journal*. 2012. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2180226>